

kritičari zanemaruju kontekst i intelektualnu klimu (funkcionalni racionalizam i utilitarizam) u kojoj je Gerc radio. U *Završnim razmatranjima*, Gordana Gorunović rekapitulira najvažnije faze iz Gercove intelektualne biografije i podvlači doprinose njegovih terenskih radova u Indoneziji i Maroku za razumevanje modernizacije seljačkih društava u postkolonijalno doba, kao i važnost simboličko-interpretativnog pristupa.

U svojoj knjizi posvećenoj jednom od najznačajnijih antropologa današnjice, Gordana Gorunović se osvrće i na širi socio-kulturni kontekst druge polovine 20. veka u kome je Gerc većim delom živio i radio, ali i na Gercove intelektualne i istorijske i interdisciplinarnе preteče. S tim u vezi, u knjizi "Antropologija Kliforda Gerca" moguće je naći objašnjenja o Boasovom i Kreberovom tumačenju nauke i istorije, kao i iscrpne preglede o stanju u antropologiji u 1960-im i 1970-im, o Parsonsovom projektu velike društvene teorije, strukturalizmu i Levi-Strosovom tumačenju kulture i ljudske prirode, simboličkoj antropologiji Viktora Tarnera, fenomenologiji, Rikerovoj teoriji tumačenja teksta, hermeneutici itd. S obzirom na uticaj Gercovih dela, odnosno njegovih metoda i teorija na antropologiju, sociologiju, istoriju, književnost, filozofiju, studije religije i kulture, monografija dr Gordane Gorunović predstavlja ne samo vredan doprinos razumevanju i tumačenju antropoloških teorija već i nezaobilazno štivo za studente pomenu-tih disciplina, ali i za laike koji se interesuju za razumevanje i "tumačenje" sveta oko sebe. Autorka je strpljivo pristupila jednom kompleksnom zadatku — u kome na jednostavan i jasan način, pristupačnim jezikom i lakim stilom, pokazuje ne samo da vlada materijom, već i da zahvaljujući svojoj erudiciji i promišljenim komentarima predstavlja dostojnog Ger-

covog "tumača". S tim u vezi, preporučujem knjigu Gordane Gorunović, zato što nudi jasan, pregledan i kritički osmišljen pogled na antropologiju Kliforda Gerca dok istovremeno predočava i glavne (nezaobilazne) metodološke postavke i probleme koji su se pojavljivali u istoriji antropologije.

Marija Krstić

Manifestacije moći kroz prizmu muzeja.

Ljiljana Gavrilović. *Muzeji i granice moći*. 2011. Beograd: XX vek, str. 192.

Dragoceno, višegodišnje iskustvo muzeološkog rada dr Ljiljane Gavrilović našlo je svoj izraz u još jednoj u nizu studija posvećenih problematici muzeja, koje je ova autorka potpisala. Njome je obogaćena lična i već pozamašna bibliografija Ljiljane Gavrilović, ali je i biblioteka XX vek, u čijem izdanju ova knjiga stiže u ruke čitalaca, na svoj spisak dodala temu koja nije bila toliko zastupljena među njenim dosadašnjim naslovima. Danas uveliko prihvaćenu konstataciju da muzeji predstavljaju nosioce, ali i kreatore ideologija i različitih značenja, autorka je prihvatila kao poziv na razmatranje i dekonstrukciju odnosa između muzeja, društva i politika identiteta. Tom prilikom je pažnju usmerila na moć koja se manifestuje kroz muzeološku praksu, a prevashodno se tiče definisanja, uređivanja i predstavljanja univerzuma kroz, antropolozima dobro poznato, povlačenje odgovarajućih granica. Osnovnu vodilju ove studije čini misao da klasifikacije i taksonomije, koje se uspostavljaju kroz muzeološku praksu, odražavaju primenu dominantnih društvenih stavova na neposredno razumevanje kategorisanog artefakta, a posredno i čitavog sveta.

Idejnu pozadinu prikupljanja i prezentovanja građe ova studija predstavlja u dijahronoj perspektivi, vešto je povezujući sa pregledom razvoja same muzeološke prakse. Time ona u početnom poglavlju preuzima ulogu vodiča kroz postavke tzv. kabineta čuda, nastalih širom Evrope čak više od dva veka pre danas poznatih muzeja, kao i kroz dalji razvoj muzejskih izložbi koji su raskidale sa takvim predmodernim manirom prezentacije, ograničavajući se isključivo na izlaganje "znanja o realnosti". Ipak, ovaj vodič nas samo usputno obaveštava o uzbudljivim sadržajima zbirki iz kasne renesanse i baroka u kojima su rame uz rame stajali fetusi u formalinu, afričke statuete i jednorogov rog, i pre bira da govori o samom načinu organizacije i idejne formulacije sveta kroz praksu predstavljanja artefakata, u kojoj je glavnu reč vodio vlasnik takvog kabineta. Autorka ističe da je ova individualna moć u uspostavljanju i prikazivanju reda u univerzumu odmenjena u modernom dobu nacijom na koju prelazi uloga nosioca reda i kontrole. Upravo je ovde prelomna tačka studije od koje se ide ka bližem razmatranju manifestacija moći i njihovih posledica u modernoj muzeološkoj praksi.

U poglavljima koja slede dva su nivoa na kojima se elaborira misao da muzeji reflektuju diskurzivnu sliku sveta oblikovanu raspodelom društvene moći: nacionalni i klasni. Autorka ukazuje na nekoliko značajnih "zadataka" velikih nacionalnih muzeja, osnovanih po formiranju nacionalnih država u Evropi, kao što su podučavanje kulture većinskog naroda i razvijanje patriotskog duha, te potvrđivanje moći i granica nacije-kao-države. Pritom je posebnu pažnju usmerila na razmatranje posledica apolitičnog koncepta kulture, poniklog na temeljima nemačkog romantizma, koji je muzejima dao za pravo imaginarno i realno povla-

čenje granica i omeđivanje nacionalnog prostora. Autorka nije propustila da prozbori i o savremenim evropskim trendovima koji se kreću upravo u suprotnom pravcu, tj. ka relativizaciji granica i prevazilaženju neravnopravnosti kultura, što je svakako posledica novog političkog poretka, ali i još jedna prilika i moguć način da muzeji odigraju svoju važnu društvenu ulogu. Dalja analiza uzima klasnu osnovu kao još jedan društveno demarkacioni činilac koji je figurirao kao bitan od začetaka moderne muzeološke prakse. Tom prilikom, ukazano je da muzejske postavke ne samo da su se obraćale prvenstveno društvenoj eliti i zadovoljavale ukus srednjih i viših slojeva, već su, ponesene romanitčarskim zanosom, prezentovale konstruisanu i idealizovanu sliku tzv. narodne kulture. Autorka, stoga, poziva savremene muzeje da budu mesta pomirenja između socijalnih slojeva, uključivanjem u svoj izložbeni prostor i onih koji su često ostajali po strani, ali pre svega usvajanjem jezika koji oni sami prepoznaju i prihvataju.

Ni ovim, međutim, nisu iscrpljeni pokazatelji definišuće moći muzeja, pa se i druga osetljiva pitanja prava, nejednakosti i različitih pozicija interpretacije u daljem toku studije uvode pred čitaoca. Jedno od njih je pitanje uspostavljanja granica same ljudskosti koje je razmotreno na primeru različitih odnosa prema ljudskim ostacima, problematizacije njihovog prikazivanja u javnosti, kao i njihovog prisvajanja od strane druge kulture. Društvena sporenja, koja se tom prilikom neminovno javljaju, autorka tumači kao pokušaje primene različitih obrazaca mišljenja na ove, za svako društvo, bitne probleme, a posebno ističući evrocentričnost Zapadne civilizacije koja je i tvorac ideje muzeja i sekularnog izlaganja. Zanimljivi uvidi dati su i u sledećem poglavlju u kome se raspravlja problem nasle-

da određene kulture koje se nalazi izvan državnih granica i, samim tim, van domašaja državne zaštite. Dati problem se posebno ukazuje kao bitan i aktuelan u domaćem kontekstu, pa se značaj ovog poglavlja ogleda u pozivaju na intenzivno razmišljanje o njemu i mogućnosti sagledavanja ovog problema u svoj njegovoj kompleksnosti.

Sledeća dva poglavlja posvećena su analizi problema i pitanja karakterističnih za domaći kontekst, a vezanih za muzeološku praksu. Na prvom mestu, autorka polemše o adekvatnoj terminologiji i izlaže argumente o problematičnosti pojma *baština* koji preti da potisne *nasleđe*, u medijskom, političkom ali i naučnom jeziku. Nakon toga pozabavila se i fenomenom učestalog nicanja etno-kuća kao muzeja, analizirajući njihovu pojavu kroz potrebu (re)izgradnje identiteta i posmatrajući ih kao zatvorene celine, usmerene prevashodno ka lokalnom identitetu. Istraživačkom oku nisu promakle ni etno-kafane i uopšte turistička ponuda u pomenutom stilu, postavljene u analitičkoj perspektivi spram etno-kuća i tumačene kao usmerene ka prevazilaženju granica i otvorenom lokalnom identitetu.

U pretposlednjem poglavlju predstavljen je potencijal virtuelnog prostora u muzeološkoj praksi, kao i novi metod "učenja kroz igru" koji su mnogi svetski muzeji usvojili. U studiji, ipak, ne naila-

zimo na idealizaciju najmodernijih metoda, već se u njoj nudi i rasprava o svim njihovim prednostima i teškoćama. Na kraju nije izostravljeno ni nematerijalno kulturno nasleđe, uloga antropologije u njegovom očuvanju, ali i mnogobrojni problemi koji se javljaju tom prilikom. Samo neki od razmotrenih su pitanje egzotizacije nematerijalnog nasleđa koje se često predstavlja turistima, a ne postoji u svakodnevnom životu, problem njegovog definisanja na osnovu etničkog principa, ili, recimo, zaštite običaja koji su u koliziji sa savremenim etičkim ili zakonodavnim načelima.

Tek kada ovu studiju posmatramo u kontekstu njenog pisanja i nastanka možemo steći celovitu sliku o njenom značaju i doprinosu. Naime, autorka je sve vreme insistirala na komparativnoj perspektivi u kojoj je vešto balansirala između muzeološke prakse u domaćem kontekstu i one koja se razvila u naprednim zapadnim društvima. U tom pogledu, ova studija ne samo da predstavlja apel na hitno osavremenjivanje muzeološke prakse u Srbiji, već i poziva na njeno prepoznavanje kao nužnog i interesantnog polja istraživačkog rada, te upućuje na poželjne načine antropološkog angažovanja u ovom poslu.

Vesna Trifunović